

Joachim Roman Bar

Zmiana przepisów kanonicznych o wydawaniu książek treści religijnej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 19/1-2, 93-97

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOACHIM ROMAN BAR OFMConv.

**ZMIANA PRZEPISÓW KANONICZNYCH
O WYDAWANIU KSIĄZEK TREŚCI RELIGIJNEJ**

Treść: Wstęp, I. Książki podlegające cenzurze, II. Cenzura fakultatywna, III. Współpraca z czasopismami, IV. Sposób przeprowadzania cenzury, V. Dekret Kongregacji a kodeks prawa kan.

Wstęp

Trzecia księga kodeksu prawa kanonicznego traktuje w części IV (kan. 1384—1405) o urzędzie nauczycielskim Kościoła, a między innymi o wydawaniu książek treści religijnej i cenzurze kościelnej. Obecnie przepisy kodeksowe uległy znacznej zmianie na skutek ogłoszenia przez Kongregację Doktryny Wiary dekretu *Ecclesiae pastorum*¹ z dnia 19 marca 1975 r.

Powyższy dekret podkreśla we wstępie, że do obowiązków pasterzy Kościoła należy: przechowywać zasady wiary, wyjaśniać je i głosić, strzec czystości obyczajów². Obowiązek ten wypełniają biskupi, następcy Apostołów, a w szczególny sposób biskup rzymski jako następca św. Piotra. Także wierni, zwłaszcza zajmujący się nauką teologiczną, w pewien im właściwy sposób, uczestniczą w tym obowiązku pasterzy Kościoła i są obowiązani współdziałać z biskupami celem wiernego zachowania prawd wiary oraz ich przekazywania, jak również strzeżenia czystości obyczajów.

Z tej ogólnej zasady troski pasterzy Kościoła o zachowanie wiary i czystości obyczajów wynika prawo i obowiązek papieża oraz biskupów czuwania nad wydawaniem książek treści religijnej i przeprowadzania cenzury dzieł przeznaczonych do druku.

Przed ogłoszeniem dekretu, o którym mowa, zwróciła się Kongregacja o opinię zwłaszcza do tych biskupów, w których diecezjach rozwija się znacznie większa działalność wydawnicza. Jest to zgodne z praktyką posoborową Kurii Rzymskiej korzystania ze współpracy biskupów, gdy chodzi o wydawanie nowych dekretów i wprowadzania zmian do obowiązującego prawa kanonicznego.

¹ *L'Osservatore Romano* 10 IV 1975 i AAS 67 (1975) 281—284.

² Por. konst. *Lumen gentium*, n. 22 i konst. *Dei Verbum*, n. 7 i 10.

I. Książki podlegające cenzurze

Przełożeni kościelni wykonują obowiązek czuwania nad działalnością wydawniczą z zakresu tematyki religijnej w ten sposób, że najpierw zapoznają się z treścią książki przeznaczonej do druku, osobiście lub częściej przy pomocy cenzora, a potem udzielając pozwolenia na druk („*imprimatur*”). Istnieje więc w Kościele uprzednia cenzura, polegająca na urzędowej kontroli książek (pism) przed ich publikacją celem udzielenia im aprobaty lub zakazu druku. Prawo kanoniczne dokładnie określa, które książki wolno ogłaszać tylko za wyraźną zgodą władzy kościelnej. Dekret z 19 III 1975 zajmuje się tą sprawą w art. 2, 3 i 4. Bierze pod uwagę książki ze względu na ich treść a następnie na ich przeznaczenie.

Potrzebne jest pozwolenie odpowiedniej władzy kościelnej na wydanie drukiem następujących kategorii książek:

a) Pismo św. w tekstach oryginalnych i w starożytnych przekładach, a także przekłady Pisma św. na języki nowożytne. Te ostatnie muszą być opatrzone komentarzami. Pozwolenia udziela Stolica Apost. albo ordynariusz miejscowy (art. 2 n. 1).

Rozumie się, że nie chodzi tu o zatwierdzenie tekstu Pisma św., ale o stwierdzenie władzy kościelnej, że tekst lub tłumaczenie są wierne a w komentarzu nie ma niczego niezgodnego z wiarą i dobrymi obyczajami.

Katolicy (rozumie się tu również osoby świeckie odpowiednio przygotowane naukowo) mogą przygotować do druku i ogłaszać za zgodą ordynariusza miejscowego tłumaczenia Pisma św. na języki nowożytne, opatrując je odpowiednim komentarzem. Tłumaczenie może też być wykonane wspólnie z braćmi odłączonymi (art. 2 n. 2). Jest to zgodne z postanowieniem konstytucji soborowej *Dei Verbum* (n. 22 i 25), która podkreśliła³ potrzebę udostępnienia wiernym tekstów Pisma św. i lektury Pisma św.

b) Ksiąg liturgicznych w języku oryginalnym i w tłumaczeniach na języki nowożytne, zatwierdzonych przez Stolicę Apost., nie wolno wydawać ani w całości ani w części, jak tylko na polecenie i pod nadzorem Konferencji Biskupów (art. 3 n. 1).

Chodzi tutaj o pierwsze wydanie (typiczne), gdyż władzy kościelnej szczególnie zależy, aby księgi liturgiczne były dokładnie opracowane i wydane a także wiernie przetłumaczone. Natomiast przedruków ksiąg liturgicznych i ich części, tak w języku oryginalnym jak i w tłumaczeniu już zatwierdzonym przez Stolicę Apost., można dokonywać za zgodą ordynariusza miejscowego, który stwierdza wierność przedruku z zatwierdzonym oryginałem (art. 3 n. 3).

Księgi liturgiczne to druki zawierające urzędowe teksty przema-

³ W rozdz. VI „o Piśmie św. w życiu Kościoła”.

czone do użytku liturgicznego, jak mszał, rytuał, pontyfikał, brewiarz itp.

c) Książeczki do nabożeństwa czyli zbiory modlitw przeznaczone dla prywatnej pobożności nie są księgami liturgicznymi, ale można je wydawać tylko za pozwoleniem ordynariusza miejscowego (art. 3 n. 3). Kościołowi bowiem bardzo zależy na tym, aby do praktyk pobożności prywatnej nie dostały się modlitwy lub ćwiczenia niezgodne z zasadami wiary lub o małej wartości teologicznej i ascetycznej. Oczywiście książeczki te mogą zawierać także niektóre modlitwy zaczerpnięte z zatwierdzonych ksiąg liturgicznych, ale książeczka do nabożeństwa nie jest urzędowym zbiorem modlitw liturgicznych, nie stosują się do niej przepisy o księgach liturgicznych.

d) Katechizmy i ich przekłady oraz inne książki przeznaczone do nauki religii muszą otrzymać zatwierdzenie ordynariusza miejscowego albo Konferencji Biskupiej narodowej lub regionalnej (art. 4 n. 1).

e) W charakterze podręczników można używać w szkołach wszelkich stopni (podstawowych, średnich, wyższych) tylko książek wydanych z aprobatą władzy kościelnej, o ile chodzi o dzieła traktujące o Piśmie św., teologii, prawie kanonicznym, historii Kościoła i innych dyscyplinach religijnych lub moralnych (art. 4 n. 2).

f) W kościołach i kaplicach można wystawiać, sprzedawać albo rozdawać gratis tylko te książki i pisma o tematyce religijnej albo moralnej, które zostały wydrukowane po otrzymaniu zatwierdzenia odpowiedniej władzy kościelnej (art. 4 n. 4).

Jest to przepis nowy w prawie kanonicznym. Całkiem słuszny, gdyż propagowanie dzieł treści religijnej w miejscu świętym powinno dawać gwarancję wiernym co do prawowierności nauki zawartej w tych pismach.

II. Cenzura fakultatywna

Normy o cenzurze fakultatywnej są ustanowione głównie dla dobra autorów katolickich. Przez umieszczenie na druku „imprimatur” zapewniają czytelników, że wyłożona nauka jest zgodna z nauczaniem kościelnym i że wiara czytelników nie jest narażona na niebezpieczeństwo. Nadto zgodnie z art. 4 n. 4 dekretu można ich dzieła propagować w kościołach i kaplicach.

a) Art. 4 n. 3 dekretu zaleca, aby starać się o pozwolenie władzy kościelnej na wydanie wszelkich dzieł traktujących o Piśmie św., teologii, prawie kanonicznym, historii Kościoła i innych zagadnieniach religijnych i moralnych.

b) Art. 5 n. 1 dekretu bardzo usilnie (enixe) zaleca duchownym (clerici saeculares), aby nie wydawali książek na tematy religijne i moralne bez pozwolenia właściwego ordynariusza. Członkom instytutów doskonałości (zakonnikom i i.) tenże artykuł usilnie za-

leca, aby nie wydawali takich książek bez pozwolenia swoich wyższych przełożonych. Obowiązek starania się o pozwolenie jest tylko wtedy, gdy tak przepisują konstytucje.

III. Współpraca z czasopismami

Katolicy świeccy nie mogą ogłaszać artykułów w dziennikach i w innych czasopismach, które zazwyczaj wyraźnie zwalczają religię i dobre obyczaje. Wyjątek można dopuścić, gdy zaistnieje słusznna i rozumna przyczyna, o czym decyduje piszący artykuł. Natomiast duchowni (clerici) i członkowie instytutów doskonałości muszą mieć zgodę ordynariusza miejscowego na współpracę z tego rodzaju czasopismami (art. 5 n. 2).

Rozumie się, że współpraca z czasopismami, które nie występują przeciwko religii i dobrym obyczajom jest dozwolona duchownym i członkom instytutów doskonałości, bez żadnego pozwolenia swoich ordynariuszy. Został więc zmieniony kan. 1386.

IV. Sposób przeprowadzania cenzury

O ile wyraźnie inaczej nie zaznaczono, kiedy mowa o cenzurze książek, należy to samo rozumieć o wszelkiego rodzaju pismach przeznaczonych do publicznego rozszerzania (art. 1 n. 2). Jest to norma wyrażona już w kan. 1384 § 2, tutaj nieco zwięźle ujęta.

Do przeprowadzenia cenzury i wydania pozwolenia na druk jest kompetentny właściwy ordynariusz miejscowy (art. 1 n. 1). Jest to ordynariusz miejsca zamieszkania. Można jednak zwrócić się do ordynariusza miejsca wydania druku. Wybór ordynariusza należy do autora. Ale autor, który otrzymał odmowną decyzję na druk od jednego ordynariusza, jest obowiązany uwiadomić drugiego ordynariusza, do którego się zwraca, o poprzedniej decyzji odmownej (art. 1 n. 1). Drugi ordynariusz nie jest prawnie związany decyzją pierwszego, musi jednak rozważyć motywy odmowy. Stąd konieczny będzie dialog między autorem a ordynariuszami.

Cenzora wyznacza ordynariusz miejscowy (art. 6 n. 1), może jednak Konferencja Biskupów ustalić listę odpowiednich ludzi dla przeprowadzania cenzury, z której ordynariusze mogą wyznaczać cenzora do danej książki. Może też być ustanowiona komisja cenzorów, której mogliby się radzić ordynariusze miejscowi.

W pracy swej ma się cenzor kierować jedynie zasadami Kościoła odnoszącymi się do wiary i obyczajów, podawanymi przez urząd nauczycielski Kościoła (art. 6 n. 2). Ocenę książki wydaje cenzor na piśmie. Jeżeli jest przychylna, ordynariusz, według swej roztropności, pozwala na druk, składając swój podpis, z dodaniem daty i miejsca wystawienia dokumentu. Gdyby ordynariusz nie chciał

dać pozwolenia, jest obowiązany przekazać autorowi powody decyzji odmownej (art. 6 n. 3).

V. Dekret Kongregacji a kodeks prawa kan.

Sprawę cenzury kościelnej ująmuje dekret z 19 III 1975 krócej i prościej od kodeksu, ogranicza się do spraw podstawowych związanych z obroną wiary i dobrych obyczajów. Zgodnie z tendencjami posoborowymi w prawie kanonicznym, omawiany dekret posiada nastawienie duszpasterskie, na co już wskazuje jego tytuł „o czuwaniu pasterzy Kościoła odnośnie do książek”.

Kończowa klauzula dekretu znosi kanony kodeksu prawa kanon. przeciwne obecnemu dekretowi. Z tego dalej wynika, że pozostają w mocy kanony, które nie są sprzeczne z postanowieniami dekretu. Praktycznie niewiele tych kanonów pozostało, gdyż dekret na nowo i w całości uregulował to co odnosi się do cenzury książek, a co należy do kompetencji ordynariuszy miejscowych. Sądzę, iż pozostały w mocy kanony, które odnoszą się do działalności Stolicy Apost. w tym zakresie, jak druk pism związanych ze sprawami beatyfikacyjnymi i kanonizacyjnymi (kan. 1387), z odpustami (kan. 1388), z dekretami Kongregacji (kan. 1389).

Ponadto kanony kodeksu, chociaż zniesione czy zmienione, będą nadal pomocne przy wykładni dekretu z 19 III 1975, gdyż dekret posługuje się terminologią przyjętą w kodeksie.

Należy także podkreślić, iż dekret zajmuje się sprawą uprzedniej cenzury, o czym jest mowa w kodeksie w kan. 1385—1394, pomija natomiast sprawę książek zakazanych (kan. 1395—1405), bo w tej materii Kongregacja już się wypowiedziała w okresie posoborowym⁴. W ten sposób omawiany dekret uzupełnił odnowę w duchu Soboru Watykańskiego II tytułu XXIII „O uprzedniej cenzurze i książkach zakazanych”.

De mutatione disciplinae canonicae de praevia censura librorum

ARGUMENTUM

Auctor breviter tractat de decreto S. Congr. pro Doctrina Fidei die 19 martii 1975 a. publici iuris facto. Refert enim de libris qui sine approbatione auctoritatis ecclesiasticae edi nequeunt, de modo quo censura librorum fit et de relatione inter decretum S. Congregationis et Codicem J. C.

⁴ Zob. KRUKOWSKI J., *Zagadnienie indeksu książek zakazanych w świetle posoborowych dokumentów Stolicy Apostolskiej*, Prawo kanon. 13 (1970) nr 1—2 s. 217—227.